

संविधानातील महत्त्वपूर्ण कलमांची यादी

1949 मध्ये संविधान सभेने मूळ भारतीय राज्यघटना स्वीकारली तेव्हा त्यात 395 कलमे आणि 22 भाग होते. त्यानंतरच्या घटनात्मक सुधारणांद्वारे इतर अनेक कलमे आणि इतर तीन भाग त्यात जोडले गेले. आत्तापर्यंत, भारतीय संविधानात 25 भागांमध्ये सुमारे 450 अनुच्छेद आहेत.

भाग	विषय	कलम
भाग I	केंद्र आणि त्याचा प्रदेश	कलम 1-4
भाग II	नागरिकत्व	कलम 5-11
भाग III	मूलभूत अधिकार	कलम 12-35
भाग IV	निर्देशक तत्त्वे	कलम 36-51
भाग IV A	मूलभूत कर्तव्ये	कलम 51A
भाग V	संघ	कलम 52-151
भाग VI	राज्ये	कलम 152-237
भाग VII	टीप: 7 वी सुधारणा कायदा, 1956 भाग 7 रद्द केला	-
भाग VIII	केंद्रशासित प्रदेश	कलम 239-242
भाग IX	पंचायती	कलम 243-243O
भाग IX A	नगरपालिका	कलम 243P-243ZG
भाग IX B	सहकारी संस्था	कलम 243ZH-243ZT
भाग X	अनुसूचित आणि आदिवासी क्षेत्र	कलम 244-244A
भाग XI	केंद्र आणि राज्यांमधील संबंध	कलम 245-263
भाग XII	वित्त, मालमत्ता, करार आणि दावे	कलम 264-300A
भाग XIII	भारताच्या क्षेत्रात व्यापार, वाणिज्य आणि परस्परसंबंध	कलम 301-307
भाग XIV	केंद्र आणि राज्यांच्या अंतर्गत सेवा	कलम 308-323
भाग XIV A	न्यायाधिकरण	कलम 323A-323B
भाग XV	निवडणुका	कलम 324-329A
भाग XVI	विशिष्ट वर्गांशी संबंधित विशेष तरतुदी	कलम 330-342
भाग XVII	अधिकृत भाषा	कलम 343-351
भाग XVIII	आपत्कालीन तरतुदी	कलम 352-360
भाग XIX	विविध	कलम 361-367
भाग XX	संविधानाची दुरुस्ती	कलम 368
भाग XXI	तात्पुरते, संक्रमणकालीन आणि विशेष तरतुदी	कलम 369-392
भाग XXII	लहान शीर्षक, प्रारंभ, अधिकृत मजकूर हिंदी आणि निरसन	कलम 393-395

आता आपण कलम निहाय माहिती बघूया

कलम	तरतूद
कलम 1	संघाचे नाव आणि प्रदेश
कलम 3	नवीन राज्यांची निर्मिती आणि क्षेत्र, सीमा किंवा विद्यमान राज्यांची नावे बदलणे
कलम 13	मूलभूत अधिकारांच्या विरूद्ध किंवा अपमानास्पद कायदे
कलम 14	कायद्यापुढे समानता
कलम 16	सार्वजनिक रोजगाराच्या बाबतीत संधीची समानता
कलम 17	अस्पृश्यता निर्मूलन
कलम 19	बोलण्याच्या स्वातंत्र्याविषयी काही अधिकारांचे संरक्षण इ.
कलम 21	जीवनाचे आणि वैयक्तिक स्वातंत्र्याचे संरक्षण
कलम 21A	प्राथमिक शिक्षणाचा अधिकार
कलम 25	विवेकाचे स्वातंत्र्य आणि मुक्त व्यवसाय, धर्माचा आचरण आणि प्रसार
कलम 30	अल्पसंख्याकांना शैक्षणिक संस्था स्थापन करण्याचा आणि प्रशासित करण्याचा अधिकार
कलम 31 C	काही निर्देशक तत्वांवर परिणाम देणाऱ्या कायद्यांची बचत
कलम 32	रिट्ससह मूलभूत अधिकारांच्या अंमलबजावणीसाठी उपाय
कलम 38	लोकांच्या कल्याणासाठी प्रोत्साहन देण्यासाठी सामाजिक व्यवस्था सुरक्षित करण्यासाठी राज्य
कलम 40	ग्रामपंचायतींची संघटना
कलम 44	नागरिकांसाठी समान नागरी संहिता
कलम 45	6 वर्षांपेक्षा कमी वयाच्या बालकांना लवकर बाल संगोपन आणि शिक्षणाची तरतूद.
कलम 46	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि इतर दुर्बल घटकांच्या शैक्षणिक आणि आर्थिक हितसंबंधांना प्रोत्साहन
कलम 50	कार्यपालिका पासून न्यायव्यवस्थेचे पृथक्करण
कलम 51	आंतरराष्ट्रीय शांतता आणि सुरक्षिततेला प्रोत्साहन
कलम 51 A	मूलभूत कर्तव्ये
कलम 72	काही प्रकरणांमध्ये माफी, स्थगिती, खंडणी किंवा शिक्षा बदलण्याची राष्ट्रपतींची शक्ती
कलम 74	राष्ट्रपतींना मदत आणि सल्ला देण्यासाठी मंत्रिमंडळ
कलम 76	भारताचे महाधिवक्ता
कलम 78	राष्ट्रपतींना माहिती देणे इत्यादी संदर्भात पंतप्रधानांची कर्तव्ये इ.
कलम 110	मनी बिलांची व्याख्या
कलम 112	वार्षिक वित्तीय विवरण (बजेट)
कलम 123	संसदेच्या सुट्टीत अध्यादेश जारी करण्याची राष्ट्रपतीची शक्ती
कलम 143	सर्वोच्च न्यायालयाचा सल्ला घेण्याची राष्ट्रपतीची शक्ती

कलम 148	भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक
कलम 149	भारताच्या नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षकांची कर्तव्ये आणि अधिकार
कलम 155	राज्यपालांची नियुक्ती
कलम 161	राज्यपालांना क्षमा वगैरे मंजूर करण्याची आणि काही प्रकरणांमध्ये शिक्षा स्थगित करण्याची, पाठवण्याची किंवा बदलण्याची शक्ती
कलम 163	राज्यपालांना मदत आणि सल्ला देण्यासाठी मंत्रिमंडळ
कलम 165	राज्याचे महाधिवक्ता
कलम 167	राज्यपालांना माहिती देण्याबाबत मुख्यमंत्र्यांची कर्तव्ये इ.
कलम 168	राज्यांमध्ये विधानमंडळांची घटना
कलम 169	राज्यांमध्ये विधान परिषदांची उन्मूलन किंवा निर्मिती
कलम 170	राज्यांमध्ये विधानसभेची रचना
कलम 171	राज्यांमध्ये विधान परिषदांची रचना
कलम 172	राज्य विधानमंडळांचा कालावधी
कलम 173	राज्य विधिमंडळाच्या सदस्यत्वासाठी पात्रता
कलम 174	राज्य विधिमंडळाचे अधिवेशन, स्थगिती आणि विघटन
कलम 178	विधानसभेचे अध्यक्ष आणि उपसभापती
कलम 194	महाधिवक्तांचे अधिकार, विशेषाधिकार आणि प्रतिकारशक्ती
कलम 200	राज्यपालांकडून बिलांना मंजूरी (राष्ट्रपतींसाठी आरक्षणासह)
कलम 202	राज्य विधिमंडळाचे वार्षिक आर्थिक विवरण
कलम 210	राज्य विधिमंडळात वापरण्यात येणारी भाषा
कलम 212	राज्य विधिमंडळाच्या कामकाजात चौकशी करू नये
कलम 213	राज्य विधिमंडळाच्या सुट्टीच्या काळात अध्यादेश जारी करण्याचा राज्यपालांचा अधिकार
कलम 214	राज्यांसाठी उच्च न्यायालये
कलम 217	उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशांच्या नियुक्ती आणि कार्यालयाच्या अटी
कलम 226	ठराविक रिट जारी करण्याचे उच्च न्यायालयाचे अधिकार
कलम 239AA	दिल्लीच्या संदर्भात विशेष तरतुदी
कलम 243B	पंचायतीचे संविधान
कलम 243C	पंचायतीची रचना
कलम 243G	पंचायतीचे अधिकार, अधिकार आणि जबाबदाऱ्या
कलम 243K	पंचायतींच्या निवडणुका
कलम 249	राष्ट्रीय हितासाठी राज्य यादीतील प्रकरणाच्या संदर्भात कायदे करण्याची संसदेची शक्ती
कलम 262	आंतरराज्यीय नद्या किंवा नदीच्या खोऱ्यांच्या पाण्याशी संबंधित वादांचा निकाल

कलम 263	आंतरराज्य परिषदेच्या संदर्भात तरतुदी
कलम 265	कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कर लागू करू नये
कलम 275	संघाकडून काही राज्यांना अनुदान
कलम 280	वित्त आयोग
कलम 300	दावे आणि कार्यवाही
कलम 300A	कायद्याच्या अधिकाराने मालमत्तेपासून वंचित राहू नये (मालमत्तेचा अधिकार)
कलम 311	संघ किंवा राज्यांतर्गत नागरी क्षमतांमध्ये कार्यरत असलेल्या व्यक्तींची पदच्युत करणे, काढून टाकणे किंवा कमी करणे.
कलम 312	अखिल भारतीय सेवा
कलम 315	संघ आणि राज्यांसाठी लोकसेवा आयोग
कलम 320	लोकसेवा आयोगांची कार्ये
कलम 323-A	प्रशासकीय न्यायाधिकरण
कलम 324	निवडणूक आयोगावर निहित असलेल्या निवडणुकांचे पर्यवेक्षण, दिशा आणि नियंत्रण
कलम 330	लोकसभेत अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींसाठी जागांचे आरक्षण
कलम 335	सेवा आणि पदांवर अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीचे दावे
कलम 352	आणीबाणीची घोषणा (राष्ट्रीय आणीबाणी)
कलम 356	राज्यांमध्ये घटनात्मक यंत्रणा अपयशी झाल्यास तरतुदी (राष्ट्रपती राजवट)
कलम 360	आर्थिक आणीबाणीबाबत तरतुदी.
कलम 365	युनियनने दिलेले निर्देश (राष्ट्रपती राजवट) यांचे पालन न करणे किंवा त्याचे परिणाम न देण्याचा परिणाम
कलम 368	संविधान आणि त्यासाठीची कार्यपद्धती सुधारण्याचा संसदेचा अधिकार
कलम 370	जम्मू -काश्मीर राज्याच्या संदर्भात तात्पुरत्या तरतुदी